

## Høring om forslag til ny generell del av lærerplanen for grunnopplæringen – høringssvar fra Institutt for lærerutdanning, NTNU

Institutt for lærerutdanning ved NTNU viser til høring om forslag til ny generell del av læreplanen for grunnopplæringen: "Overordnet del – verdier og prinsipper" datert 10.3.2017.

Endring av overordnet del av læreplanen vil ha stor betydning for framtidens elever, lærere, lærerutdannere, skoleeiere, foreldre/foresatte og andre som jobber eller forholder seg til skole og/eller lærerutdanning og for samfunnet i stort. Institutt for lærerutdanning har derfor lagt vekt på å skape et bredt engasjement rundt og medvirkning i instituttets arbeid med å formulere et høringssvar.

Instituttets høringsutvalg har bestått av lærerutdannere fra pedagogikk, kunstfag og kroppsøving, matematikk og religion og livssyn. Utvalget laget en film hvor de oppfordret studenter og lærerutdannere til å engasjere seg og gi innspill til høringsforslaget gjennom et spørreskjema som ble distribuert bredt på instituttet. 40 lærerstuderenter og 20 lærerutdannere sendte sine innspill. Utkastet til høringsuttalelse ble senere drøftet på seminar for ansatte og åpnet for ytterligere innspill. Høringsutvalget har også studert tilsvarende overordnede deler av den finske og svenske læreplanen. Høringssvaret fra Institutt for lærerutdanning er basert på innspillene som har kommet gjennom de ulike medvirkningsarenaene og henviser til overordnet del av den finske og den svenske læreplanen der vi mener at disse er gode modeller for den norske.

I første del av høringssvaret har vi samlet våre innspill i et sammendrag. Deretter følger en begrunnelse for innspillene og konkrete forslag til endringer.

### Sammendrag av innspill fra Institutt for lærerutdanning

1. Vi ser nødvendigheten av en ny overordnet del av læreplanen. Ikke nødvendigvis for å endre på hovedtanken om at det overordnede målet med opplæringen er *«å ruste barn, unge og voksne til å møte livets oppgaver og mestre utfordringer sammen med andre»*, men for å reflektere at individ og samfunn har fått andre vilkår for utvikling gjennom økt kulturelt mangfold, demokratiske utfordringer og teknologisk utvikling. Vi ser også verdien i å øke leservennligheten og få en overordnet del av læreplanen som kanskje blir mer brukt av lærere og lest av foreldre og foresatte.
2. Utkastet til den overordnede delen av læreplanen vektlegger for første gang i skolehistorien profesjonsfellesskap og skoleutvikling. Det kan oppfattes som et uttrykk for årelange erfaringer med at enkeltlæreres kompetanseutvikling ikke endrer på så mye ved skolen som kollektiv læringsarena. Derfor vil vi, ut fra en ambisjon om

at skolen skal være en dynamisk organisasjon, applaudere at dette punktet er kommet med i den overordnede delen.

3. Vi kan ikke se at forslaget til ny generell del representerer det verdiløftet som var varslet. Det kommer til uttrykk noen forskyvninger når det gjelder verdier og visjoner, målene for skolens virksomhet og forholdet mellom individ, familie, skole og samfunn som Institutt for lærerutdanning mener er uheldige.
4. Vi savner et gjennomtenkt og helhetlig syn på læring som skal danne grunnlag for det pedagogiske, didaktiske, faglige og sosiale arbeidet i grunnutdanningen; et læringssyn som legger til rette for motiverende læring og tilpasset opplæring i form av variasjon og ulike innganger til ulike elevers læremotor.
5. Vi oppfatter at forslaget innebærer et endret syn på foreldrerollen som undergraver foreldrene som likeverdige parter i samarbeidet om barn og unges oppdragelse og utdanning. Dette er noe vi ikke ønsker.
6. Vi savner en tydeligere struktur og mindre detaljstyring i forslaget.
7. Vi ønsker at generell del skal formidle at barndommen (og ungdomstiden) har en egenverdi og at meningsskaping er sentralt i skolen.
8. Vi savner et sterkere fokus på skolen som en sosialt integrerende arena og fellesskapsarena.
9. Vi er bekymret over at verdien av barn og unges lek mangler i utkastet.
10. Vi mener overordnet at forslaget legger opp til et for snevert kompetansebegrep.
11. Det arbeidende menneske bør få en tydeligere plass i ny overordnet del.

## Begrunnelser for innspillene og konkrete endringsforslag

### 1. Kommentar til behovet for ny overordnet del

Den sterke utviklingen vi ser i skole og samfunn fordrer nytenkning om skolens oppdrag og virksomhet. Derfor trengs en ny overordnet del av læreplanen. Overordnet del må vise en tydeligere retning, særlig i synet på menneskers rett til og mulighet for utvikling og i synet på menneskets egenverdi.

Å korte ned den generelle delen kan være hensiktsmessig, blant annet for å få en mer aktiv lesing av generell del enn det som antas å ha vært praksis blant lærere. Høringsutkastet

inneholder mange påstander som det er lett å være enig i og kan trolig fremstå som støtte til lærerarbeidet for mange. Vi mener det er viktig at formålsparagrafen fremheves i dokumentet slik vi ser i høringsutkastet. Den holder i hevd verdier som historisk sett har vært sentrale for den norske skolen og som vi mener fortsatt er viktige for fremtidens skole.

## 2. En forskyvning av verdier og mål

Dokumentet bærer i liten grad preg av noe visjonært. Dette kan være positivt, men Institutt for lærerutdanning betrakter det mer som en beskrivelse av hva som allerede foregår i mange skoler i dag og en legitimering av visse politiske tanker. Vi savner flere overordnede mål som kan gi rom for å diskutere innhold og arbeidsformer i større grad enn det som legges opp til i utkastet. Vi får ikke en bedre skole enn det vi klarer å skape under gitte samfunnsbetingelser. Nettopp derfor er det vesentlig at den generelle delen av læreplanen har blankpusset verdiene og visjonene for et godt liv sammen i et godt samfunn.

### 2.1 Uklart verdiløft

Det har vært forventninger til et varslet verdiløft. Fra Institutt for lærerutdannings perspektiv er et verdiløft velkomment. Vi stiller imidlertid spørsmål ved om dette løftet er innfridd i forslaget. I høringsutkastet mener vi det kommer til uttrykk noen forskyvninger i verdier, visjoner og mål, og for oss ser det ut til at fremtidig kvalifisering er mer sentralt enn elevens sosialisering og subjektivering i skolen sammenlignet med nåværende generell del. Dette er en utvikling vi ikke ønsker.

Det er uklart hva en verdi er i dokumentet og hvordan man kan forholde seg til verdier. Institutt for lærerutdanning leser forslaget som uttrykk for en sterk mål-middel-tenkning, der vekten ligger på at eleven skal forberedes på et liv etter skolen. Kvalifisering av barn og unge er selvsagt viktig, men det ser ut til at forslaget legger liten eller ingen vekt på skolens egenverdi. Denne tenkningen mener vi gir utfordringer når det er snakk om verdier. Kanskje kan en tydeliggjøring av mål på ulike nivå være en løsning, slik vi oppfatter den tilsvarende finske planen: Hva er siktemålene for skolen når det gjelder samfunnets utvikling? Hva er siktemålene for skolen når det gjelder kulturell utvikling og når det gjelder elevers og læreres individuelle utvikling?

Den nåværende overordnede delen av læreplanen framstår gjennomgående som mer orientert mot det sansende, estetiske, lekende, kollaborativt lærende og arbeidende mennesket, mens forslaget til ny overordnet del virker mer orientert mot individuell, effektiv og samfunnsnyttig læring og menneskers kognitive og kritiske evner og kompetanser. Vi er ikke overbevist om at denne verdiforskyvningen representerer et verdiløft. Eventuelt kan den representere en ønsket verdiforskyvning – en forskyvning som Institutt for lærerutdanning er uenig i og kritisk til.

### 2.1.1. Opplæringsloven, menneskerettighetene og barnekonvensjonen som rammer for generell del av læreplanen

Opplæringsloven, menneskerettighetene og barnekonvensjonen danner rammer for den generelle delen av læreplanen. Overordnet del kan med fordel fremheve hva som særlig skal vektlegges og hvem (i skolen) som har ansvar for å ivareta de ulike rettighetene innenfor disse rammene.

Vi foreslår at ILO-konvensjonen om urfolks rettigheter tydeliggjøres som grunnlag for det forholdet til samer/samisk kultur og tradisjon som overordnet del utlegger. Tilsvarende må en eventuell eksplisitt omtale av grupper som nasjonale minoriteter forankres i internasjonale konvensjoner og norsk ratifisering av disse konvensjonene.

Forslaget til ny overordnet del omtaler menneskerettighetene som universelle. Denne omtalen er problematisk, og kan undergrave forståelsen for hvor viktig det er å *jobbe* for å styrke verdier som vi som samfunn har bestemt oss for å fremme. Menneskerettighetene bygger ikke på universelle verdier, ettersom det er få verdier som kan sies å være (ivaretatt som) universelle. Derimot kan verdier begrunnes både filosofisk, juridisk, religiøst og livssynsmessig, for eksempel gjennom å knytte dem til humanistisk livssyn og menneskerettighetene. Menneskerettighetene er normer som statene som har ratifisert dem forplikter seg til overfor sine borgere, og som bygger på noen verdier mange deler og som vi i fellesskap som samfunn har bestemt oss for å jobbe mot, også i skolen.

Generell del av den svenske læreplanen omtaler verdier på en måte som vi mener kan gi inspirasjon til formuleringer i ny overordnet del, under avsnittet ”Normer och värden”:

*Normer och värden*

*Skolan ska aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling.*

Her får man fram at disse normene og verdiene aldri er selvsagte eller universelle, men noe skolen aktivt skal jobbe for, fordi vi som samfunn har bestemt oss for det.

### 2.2 Forskyvning i opplæringsoppdrag og formål

Institutt for lærerutdanning er uroet over hvilket overordnet formål med opplæringen som forslaget vil føre eleven, læreren og skolen inn i. Når vi leser forslaget til overordnet del som helhet, oppfatter vi et fokus på mål-middeltenkning og instrumentalisme, der barnet i hovedsak forstås som et samfunnsnyttig individ. Forslaget innebærer dermed en detaljstyring og innsnevring av skolens brede samfunnsmandat i forhold til nåværende generell del.

Et eksempel på en sterkere *instrumentalisme* finner vi allerede innledningsvis. I L97 ble generell del innledet slik: «*Opplæringens mål er å ruste barn til å møte livets oppgaver og mestre utfordringer sammen med andre...kyndighet til å ta hånd om seg selv*». Det nye forslaget innledes slik: «*Grunnopplæringen har en sentral samfunnsbyggende oppgave...*». Dette kan tolkes som en forskyvning fra et fokus på barnet i skolen til et fokus på skolen som samfunnets forlengede arm. Institutt for lærerutdanning er bekymret over forslagets manglende barne-/elevperspektiv.

I den finske tilsvarende overordnede delen av læreplanen uttrykkes tydelig «*den grunnleggende utbildningens oppdrag*» som å *undervise og oppdra* (jf. svensk "fostra") og *hjelpe elevene å finne sine egne styrker og å ved hjelp av læring bygge en fremtid*. I tillegg definerer den at den grunnleggende opplæringa har *et oppdrag for den individuelle eleven, et samfunnsoppdrag, et kulturelt oppdrag og et framtidsoppdrag*. Å uttrykke verdimesse siktet mål på ulike nivåer ser vi som et svært godt grep, til etterligning for den norske overordnede delen.

## 2.2 Uklart og mangelfullt syn på læring

Vi har problemer med å se et gjennomarbeidet syn på læring som voksne som jobber i grunnutdanningen skal arbeide pedagogisk, didaktisk, faglig og sosialt etter. Læringssynet svinger gjennom høringsutkastet fra instrumentelt og individuelt til skapende og samarbeidende, men med en klar vekt på det første. Vi er uenige med en slik forskyvning i det overgripende synet på læring med tanke på hva vi tror framtidens skole, barn og unge, trenger. Igjen kan vi se til Finland, som har et tydelig, kapittel som heter 2.3. *Syn på lærande*, der det er flere momenter av interesse for Norge. Vi trekker her ut de momentene vi mener er til etterligning for et tilsvarende norsk kapittel om syn på læring:

Den grunnleggende opplæringa har et syn på læring der

- eleven har en aktiv rolle
- eleven skal lære seg å stille opp mål og løse problemer både alene og sammen med andre
- læring er en uatskillelig del av en utviklingsprosess der man vokser som menneske og bidrar til å skape et godt samfunnsliv
- å bruke språket, kroppen og ulike sanser har stor betydning for å tenke og for å lære
- positive følelser, glede over å lære og over skapende virksomhet fremmer læring og motiverer eleven
- læring skjer gjennom kommunikasjon med andre elever, lærere og andre voksne i ulike grupper, sammenhenger og på ulike læringsarenaer
- læring innebærer felles arbeid, tankevirksomhet, planlegging, utforsking og mangesidig vurdering av disse prosessene
- utvikling av samarbeidsevner har stor betydning for læring
- eleven skal lære seg å forstå følgene av sitt arbeid og hvordan det påvirker andre mennesker og omverden

- felles læring fremmer elevenes evne til problemløsning, til å tenke kreativt og kritisk, samt evne til å forstå ulike perspektiver
- læring er mangefasettert og skjer på ulike måter
- eleven skal oppfordres til å reflektere over egen læring og bruke det til å fremme egen læring
- for at elevene skal kunne oppleve dybdelæring skal de veiledes i å kunne kople nytt innhold og nye begreper til sine tidligere kunnskaper
- læring er en kumulativ prosess som skjer over lang tid, og som krever lang og dedikert trening
- læring og motivasjon styres av elevens interesser, vurderinger, arbeidsmåter og følelser, samt erfaringer og oppfatninger av seg selv. Elevens selvbilde og selvverd innvirker på hvilke mål eleven setter for seg selv. Oppmuntrende respons under læringsprosessen styrker elevens tro på egne muligheter. Å få mangesidig, positiv og konstruktiv respons støtter innlæringa og utvider interessefeltet hos elevene.

Institutt for lærerutdanning anbefaler at ny generell del av læreplanen får et eget kapittel der syn på læring gjøres rede for, og at det læringssyn som fremmes er helhetlig og godt gjennomtenkt. Et utvidet og helhetlig læringssyn er viktig også fordi det legger til rette for tilpasset opplæring i form av variasjon og ulike innganger til elevenes læremotor.

I tillegg til ovennevnte mener vi at særlig tre sentrale deler av læringsbegrepet er mangelfullt behandlet i høringsutkastet. Disse er kroppslig læring, undersøkende læring, samt estetisk og skapende læring. Vi anbefaler at disse løftes fram under et kapittel om syn på læring.

### 2.3.1 Kroppslig læring

Kroppslig læring betyr i korthet at læringen skjer i hele kroppen, i hele mennesket og mellom mennesker i sosiale og fysiske virkeligheter. Bevegelse, tenkning, affekter og følelser er parallelle aktiviteter. Kroppslig læring fungerer ofte som dybdelæring. Kroppslige læreprosesser ligger til grunn for all praktisk tilnærming til læring, men i høringsutkastet som helhet framstår bevisstheten rundt verdien i kroppslig læring som lav. Dermed støtter ikke den overordnede delens syn på læring opp under fag som kroppsøving, kunstfagene eller yrkesfag. Det mener vi er en uheldig utvikling, særlig med tanke på at disse fagene søkes styrket i stortingsmelding 28.

Elever er lærende kropper og kroppen er med i all læring. Dette grunnsynet bør prege planlegging, gjennomføring og videreutvikling av all opplæring, ikke minst for å motvirke mye stillesitting blant barn og unge i skolen. Mye stillesitting undergraver opplevelse av mening og fører til helseproblemer; problemer som dermed skolen skaper.

I punkt 2.6.1 *Folkehelse og livsmestring* i forslaget er ikke helsebegrepet beskrevet. Her kunne det vært tydeliggjort om det omfatter fysisk, psykisk og sosial helse. Livsmestring og

læring bygger på en forståelse av at eleven lærer, utvikler seg og fungerer kognitivt, emosjonelt, sosialt og kroppslig (fysisk, emosjonelt og motorisk) og at dette er en helhet.

### 2.3.2 Undersøkende læring

Undersøkende læring handler om at man undersøker et tema for å få kunnskap; man blir ikke formidlet fakta eller kunnskap, men undersøker aktivt et fenomen selv for å generere kunnskap og form. Kunnskapen blir til gjennom at man selv gjør, undersøker, bearbeider, behandler og skaper form/uttrykk – uttrykk som i sine ulike former er tegn på læring. Undersøkende læring er dialogbasert gjennom å utforske temaer, utveksle meninger og utvikle nye tanker sammen.

### 2.3.2 Estetisk og skapende læring

Estetisk og skapende læring kan i korthet forstås som aktivt arbeid med opplevelse og erfaring ved hjelp av flere sanser og formskapende aktiviteter i læringsprosesser. Læreren søker å formulere impulser i form av undringsspørsmål som igangsetter elevenes egne undersøkende og kreative læringsprosesser, men uten at et resultat er definert på forhånd. Elevene får skape og gi uttrykk for læring ved hjelp av multimodale uttrykk.

## 3. Foreldrerollen

Institutt for lærerutdanning oppfatter at det er en endret foreldrerolle i dokumentet der foreldrene som likeverdige parter i samarbeidet undergraves. Mens det i L97, s.60 stod: «*Det skal leggjast til rettes for at foreldra/dei føresette kan vere aktivt med i utviklinga av skulen...*», kan vi i det nye forslaget, s.16, under pkt.3.1 Tilrettelegging for den enkelte elev, lese at «*Skolen må gi tydelig uttrykk for hva skolen skal og kan tilby, og hva skolen forventer av hjemmet*». Vi er bekymret for at dette indikerer en maktforskyvning i relasjonen skole/foreldre i retning av førstnevnte. Med foreldrenes førsterett (som vi ennå ikke har gitt slipp på i vår kultur) og skoleforeldrenes helt avgjørende rolle for elevers skoleliv og motivasjon og læringsresultater, er en forskyvning i foreldrenes ansvar problematisk. Det er etter hva vi vet ingen forskning som kan gi grunnlag for at vi i en ny overordnet generell del skulle redusere hjemmets betydning for elevenes skolemestring, enten det er snakk om tilrettelegging av ordinær eller ekstraordinær undervisning.

Vi anbefaler at punkter i overordnet del om samarbeidet mellom skole og hjem formuleres slik at hjemmets betydning for elevenes utvikling og mestring ikke undergraves, og at det legges større vekt på et aktivt samarbeid mellom skole og hjem.

## 4. Struktur og detaljregulering

Vi oppfatter dokumentet som et fundament for mye av lærerarbeidet som skal foregå i skolen. Dermed er både framstillingens innhold og struktur vesentlig. Det viktigste står ofte først. Vi anbefaler å tenke nøye gjennom hvilken struktur overordnet del bør ha.

#### 4.1 Struktur

Vår lesning av dokumentet gjør at vi stiller spørsmål ved om vi ser en endring i grenseoppgangen mellom overordnet del og fagdelene i læreplanverket. Spesielt ser vi dette når det gjelder omfang, plassering og innhold i prinsippene som presenteres i forslaget.

Når vi leser dokumentet er det vanskelig å vite når det er overgripende ideer og når det er fag som omtales. I tillegg er detaljeringsgraden til prinsippene problematisk. Dokumentet er tenkt som et verdidokument, men bærer preg av å være en overgripende fagplan med integreringen og utdypingen av læringsplakaten i de delene som tituleres med «Prinsipper for ...». Her er vi av den oppfatning at det i mindre grad dreier seg om verdier. Det betyr at vi med nåværende forslag til ny overordnet del står igjen med et verdidokument på fem sider.

Igjen ser vi til den finske læreplanen. Den har en svært tydelig struktur, der man ved første øyekast skjønner hva som er juridisk bindende og hva som er retningsgivende med siktemål på ulike nivåer. Strukturen navngir også viktige aspekter av skolens virksomhet, og vier dem dermed lik tid og oppmerksomhet, samtidig som at det viktigste står først. Her angir vi hovedpunktene i den finske læreplanens overordnede del (den har også mange underpunkter):

- Kapitel 1 Den lokala läroplanens betydelse och uppgörande av den
- Kapitel 2 Den grundläggande utbildningen som grund för allmänbildning
- Kapitel 3 Den grundläggande utbildningens uppdrag och allmänna mål
- Kapitel 4 Verksamhetskulturen i en enhetlig grundläggande utbildning
- Kapitel 5 Skolarbete som främjar lärande och välbefinnande
- Kapitel 6 Bedömning av lärande
- Kapitel 7 Stöd för lärande och skolgång
- Kapitel 8 Elevvård
- Kapitel 9 Särskilda frågor som anknyter til språk och kultur
- Kapitel 10 Undervisning på två språk
- Kapitel 11 Undervisning som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogik
- Kapitel 12 Valfrihet i den grundläggande utbildningen

Vi anbefaler en klar struktur på den norske overordnede delen, der sentrale deler av skolens virksomhet framkommer i titler og undertitler, der det er tydelig hva som er forskriftsfestet og hva som er retningsgivende verdier i form av siktemål og der det viktigste kommer først.

#### 4.2 Detaljregulering



Vi stiller oss kritiske til forskriftsfesting av detaljregulering av innhold i skolen slik vi tolker forslaget. Et eksempel på en slik detaljregulering er at fem grunnleggende ferdigheter trekkes frem foran andre: *«Skolen skal legge til rette for og støtte elevenes utvikling av de fem grunnleggende ferdighetene gjennom hele opplæringsløpet»*. Vi stiller spørsmål ved om det er riktig å legge så stor vekt på grunnleggende ferdigheter i overordnet del. Det kan redusere muligheten for å vise til den brede oppgaven skolen har om å utvikle hele mennesket – ikke bare de kognitive sidene, men også de kroppslige og estetiske sidene ved mennesket.

Vi foreslår at den overordnede delen av læreplanen skrives på en måte som legger opp til mindre detaljregulering og isteden rendyrkes som verdidokument.

## 5. Skolen og meningsskaping – en tid i barndommen med egenverdi

Vi savner et mer overgripende syn på barndom og ungdom og på meningsskaping i forslaget. Slik skolen fremstilles i dokumentet, stiller vi spørsmål ved om det legges for sterk vekt på skolens instrumentelle side og for liten vekt på skolen som en barne- og ungdomskulturell arena der barn og unges liv utspiller seg.

### 5.1. Barndom og ungdom – mangel på overgripende syn på en tid med egenverdi

Det gis i liten grad uttrykk for at skolen er et sted der barn tilbringer store deler av sitt våkne liv i et her-og-nå-perspektiv. For barn og unge er trolig skolen noe mer enn et sted der de skal lære kunnskaper, ferdigheter og kompetanser for å klare seg i fremtiden. Det er vel så mye et sted der de tilbringer tid med venner, der de gjør felles erfaringer og skolen således blir et sted der livet finner sted her og nå. Skolen bør beskrives som et sted både for kvalifisering til fremtidig deltakelse i samfunnet, men også som et sted der barn og unge er delaktige i sine liv her og nå. Barn og unge skal for eksempel erfare demokrati på skolen og ikke bare forberedes til å delta i et demokrati som voksne. Dette mener vi handler om at barndom og ungdom har egenverdi. Det er ikke en tid da barna venter på å bli voksne og fullverdige mennesker. De er fullverdige mennesker allerede.

### 5.2. Manglende vekt på meningsskaping

Vi etterlyser en sterkere idé om en skole som sørger for at elevene opplever mening og at de får utvikle og være med på å skape felles mening. Det handler blant annet om å forstå seg selv som individ, men også som en del av en større sammenheng (demokrati, danning), og om at skolen skal finne barnet/eleven der det er og bygge på barnets erfaringer og verden. Meningskaping åpner for et annet menneskesyn enn at borgerne kun er til for å utvikle samfunnet eller tilfredsstille samfunnets behov. Det åpner et aspekt vi mener er lite kommunisert i dokumentet slik det foreligger: At det er viktig å holde høyt gleden ved å lære. Meningskaping som fundament åpner for visjoner og visjonstenkning, å se inn i fremtida. Meningskaping tar ikke bare utgangspunkt i vår tid, men også i menneskers hverdagserfaringer og lokale miljø, som kan variere. Meningskaping åpner for verdi i og av

flere kunnskapsformer. Ikke kun det vitenskapelige, teoretiske og tekniske kunnskapssynet, som står sterkt i forslaget, men også det praktiske, estetiske, sanselige, kroppslige og skapende. Meningsskaping og læring henger tett sammen. Meningsskaping kan forstås som en kreativ og kompleks handling og opplevelse som foregår på multimodale, individuelle og samarbeidende måter, i læring og på veg mot læring. Meningsskaping er noe som erfares, som kan være vanskelig å sette ord på, men som vitaliserer og motiverer for læring.

Vi ønsker en sterkere vektlegging av skolen som en arena for meningsskaping i ny overordnet del for læreplanen.

### 5.3 Lek – en rettighet nedfelt i Barnekonvensjonen

Institutt for lærerutdanning er bekymret over at barn og unges lek mangler i forslaget. Artikkel 31 i Barnekonvensjonen sier at «*Partene anerkjenner barnets rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder og til fritt å delta i kulturliv og kunstnerisk virksomhet*». Barnekonvensjonen er forpliktende for de land som har ratifisert den. Det betyr at samfunnet og de offentlige myndighetene skal bidra til at alle barn får nyte godt av rettighetene i artikkel 31. Barnekonvensjonen retter oppmerksomheten mot et behov for å sikre dagens barn tid og rom til spontan lek. Lek beskrives da som en del av deltakelsen i hverdagslivet som har en egenverdi i den forstand at den for barnet representerer forlystelse, moro og fornøyelse for dets egen skyld. Helt konkret advarer Barnekonvensjonen mot at et stigende læringstrykk og vektlegging av formell akademisk suksess marginaliserer lek for lekens egen skyld. I Norge ser vi eksempel på at også småskolen i økende grad fokuserer på akademiske mål og formell læring på bekostning av lek, og at læreplanen ofte ikke gjenspeiler at det er nødvendig å gi tid og rom for barnas frie lek.

På denne bakgrunnen mener vi at leken bør fremheves i den overordnede delen av lærerplanen. Overordnet del bør poengtere lekens egenverdi for barn og unges velvære og livsglede. Vi betrakter leken i denne sammenhengen som et fenomen som ikke er avgrenset til barn, men som er noe som alle deltar i om forholdene ligger til rette for det.

## 6. Sosial integrasjon – skolen som fellesskapsarena

Et viktig spørsmål å løfte frem når det gjelder skolens brede samfunnsmandat er hvorvidt skolens oppgave som sosialt integrerende arena og fellesskapsarena usynliggjøres i dokumentet. Tilpasset opplæring nevnes én gang. Forslaget synes å legge større vekt på tilrettelegging for den enkelte. Vi mener dette uttrykker en snever forståelse av tilpasset opplæring som indikerer å løfte den enkelte, og ikke tilstrekkelig legger til grunn en vid betydning av begrepet, der tilpasset opplæring forstås som prinsipp som gjennomsyrrer lærerens undervisningspraksis for deltakelse og inkludering. Dette gjør at vi stiller spørsmål ved hva slags samfunnsbygging dette dokumentet skal gi føringer for. Det er en usynliggjøring av en tanke som har hatt sterk tilstedeværelse i den norske skolens

verdigrunnlag, nemlig en samfunnsbygging gjennom kollektive siktemål om å ivareta den enkelte elev gjennom felleskapet.

Fra et faglig ståsted finner vi derfor grunn til å spørre om dette er et dokument som ivaretar skolen som en kollektiv arena hvor det settes mål for samfunnsbygging gjennom skolen som holder frem inkludering, toleranse, utjevning, samarbeid, likeverd og solidaritet. Og hvor dette er verdier i den samfunnsbyggingen som fremtiden nettopp trenger.

Teksten bærer preg av å beskrive en idealisert forestilling om skolefeltet der elevmangfoldets betydning og berikelse er undermeldt. Elevmangfoldet mangler. Utkastet ser ikke ut til å ta høyde for at elever er forskjellige, og at de vil ha ulik motivasjon, for å nevne en ting. Profesjonsfellesskapet blir beskrevet som om det aldri vil kunne bli konflikter, og som at profesjonsutøvere ikke har følelser.

## 7. Et for snevert kompetansebegrep

Institutt for lærerutdanning mener overordnet at forslaget legger opp til et for snevert kompetansebegrep. Kompetanse i et overordnet verdidokument bør ikke knyttes til fagene, men til den overordnede kompetansen grunnopplæringen skal gi.

Avsnitt 2.3 *Kompetanse i fagene* har med viktige aspekter som kunnskaper, ferdigheter og mestring. Både motoriske, kognitive, sosiale, kreative og språklige ferdigheter er med, men vi mener den definisjonen av kompetanse som skal ligge til grunn for kompetansemålene i fag er for snever:

*Kompetanse er å kunne tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner. Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning.*

Vi mener at flere sider ved kompetanse bør være med i denne definisjonen. Kompetansebegrepet bør heller ikke knyttes til fag, siden overordnet del er et verdidokument. Det å oppleve mestring, ha tro på at man kan få det til og å føle seg kompetent er også viktig i skolesammenheng. Et vidt kompetansebegrep gjør det mulig for flere elever å lykkes. Verdier og holdninger bør fortsatt ligge til grunn for kompetansemålene i fag, og dette kan med fordel tydeliggjøres i kompetansedefinisjonen. Vi mener at følgende kompetanser er viktige å nevne i tillegg til de som allerede står i utkastet:

- Kulturell og kommunikativ kompetanse
- Relasjonell kompetanse
- Multimodal kompetanse (å forstå og kunne uttrykke seg skriftlig, muntlig, numerisk, auditivt, visuelt og kroppslig)
- Arbeidslivskompetanse og entreprenørskap

- Å kunne bidra til og påvirke en holdbar og bærekraftig utvikling

## 8. Det arbeidende mennesket

Det arbeidende menneske bør få en tydeligere plass i ny overordnet del. Verdien av arbeid, både for å sikre seg og sine gode levekår, men også som bidrag til fellesskapet, står sterkt i vår kultur. Vårt samfunn er preget av, og vår velferd er tuftet på høy arbeidsmoral og at enkeltmennesker tar ansvar både for seg selv og for fellesskapet. Skolen må bidra til elevenes engasjement, troen på at de kan få det til hvis de gjør en innsats.